

Mr. sc. Anna-Maria Getoš*
Igor Vuletić**

**XX. REDOVITO SAVJETOVANJE
HRVATSKOG UDRUŽENJA ZA KAZNENE
ZNANOSTI I PRAKSU
GOSPODARSKI KRIMINALITET:
IZAZOVI I KAZNENOPRAVNI ODGOVOR
U REPUBLICI HRVATSKOJ**
Opatija, 5.-8. prosinca 2007.

1. UVODNE NAPOMENE

U Opatiji je od 5. do 8. prosinca 2007. održano XX. redovito savjetovanje Hrvatskog udruženja za kaznene znanosti i praksu pod nazivom *Gospodarski kriminalitet: izazovi i kaznenopravni odgovor u Republici Hrvatskoj*. Cilj savjetovanja bio je analizirati kaznenopravne i kriminološke aspekte gospodarskog kriminaliteta u Republici Hrvatskoj te razmotriti moguća zakonska rješenja *de lege ferenda*, kojima bi se ovaj naročito aktualni dio kaznenog prava uskladio s Ustavom Republike Hrvatske i osuvremenio, ali i približio normativnim očekivanjima Europske unije. Savjetovanju se i ovaj put odazvao iznimno velik broj stručnjaka, teoretičara i praktičara, iz područja kaznenog prava, čime je ponovo potvrđena važnost i potreba za održavanjem takvog skupa o aktualnim kaznenopravnim pitanjima u Republici Hrvatskoj.

1.1. Otvaranje savjetovanja

Savjetovanje je otvorio predsjednik Hrvatskog udruženja za kaznene znanosti i praksu **Damir Kos**, sudac Vrhovnog suda Republike Hrvatske. U svom uvodnom izlaganju upozorio je sudionike na poseban značaj savjetovanja kao jubilarnog dvadesetog. Osvrnuvši se na dosadašnji razvitak i djelovanje Hr-

* Mr. sc. Anna-Maria Getoš, asistentica na Katedri za kazneno pravo Pravnog fakulteta u Zagrebu: www.pravo.hr/anna_maria.getos.

** Igor Vuletić, asistent na Katedri za kaznenopravne znanosti Pravnog fakulteta u Osijeku: www.pravos.hr/pfos/modules.php?name=Content2&pa=showpage&pid=33.

vatskog udruženja za kaznene znanosti i praksu, podsjetio je na nepobitnu važnost redovitih savjetovanja kao idealnih mjesta za spoj teorije i prakse radi iznalaženja najboljih normativnih i praktičnih rješenja. Udruženje se uvijek trudilo na savjetovanjima ponuditi raspravu o najaktualnijim pitanjima, katkad i kroz teme koje prelaze okvire kaznenog materijalnog i procesnog prava i dotiču se viktimologije, penologije, prekršajnog prava ili pak kaznenog pravosuđa u cjelini. Izdvojiivši neka prijašnja savjetovanja koja je smatrao osobito značajnima, sudac Kos se osvrnuo na ovogodišnju temu. Naglasio je da pitanje gospodarskog kriminaliteta dobiva na važnosti posebice ako se promatra u svjetlu društvenih promjena kroz koje je Republika Hrvatska, kao tranzicijska zemlja, prošla u postratnom razdoblju. Kaznenopravne norme koje reguliraju ovo područje nisu doživjele bitnih izmjena i vape za korekcijama koje će ih prilagoditi zahtjevima današnjice. Stoga bi ovo savjetovanje trebalo biti velik korak prema modernizaciji ovog dijela kaznenog prava.

Uvodnom riječju sudionicima savjetovanja obratio se i **prof. emer. dr. sc. Željko Horvatić**. U ime Akademije pravnih znanosti Hrvatske¹ - APZH, čiji je predsjednik, pozdravio je jubilarni skup. Nadovezujući se na riječi suca Kosa o utemeljenju i povijesnom razvitku Udruženja, profesor Horvatić posebno je upozorio na važnu činjenicu da je Hrvatsko udruženje za kaznene znanosti i praksu nedugo nakon osamostaljenja Republike Hrvatske, kao prvo takvo udruženje s područja bivše Jugoslavije i uz oproštenje godišnje članarine za sljedećih pet godina, primljeno u Međunarodno udruženje za kazneno pravo (AIDP - L'Association Internationale de Droit Pénal).² Akademija i Udruženje usko su povezani putem zajedničkih članova, istovjetnih ciljeva i dugogodišnje uspješne suradnje, koja je posebice došla do izražaja u koordiniranom istraživanju provedenom tijekom pripreme savjetovanja 2004. godine. Dobra interakcija teorije i prakse nužan je preduvjet za bolje i efikasnije pravosuđe, pri čemu su redovita godišnja savjetovanja pod okriljem Hrvatske udruge za kaznene znanosti i praksu najbolji način za utiranje putova k promjeni zakonodavstva i njegova tumačenja.

Profesor Horvatić dotakao se i ovogodišnje teme, označujući je vrlo aktualnom. Osvrćući se na uvodne riječi prof. dr. sc. Davora Krapca u Hrvatskom ljetopisu za kazneno pravo i praksu pripremljenom za ovaj skup, složio se da je u području gospodarskog kriminaliteta prisutno previše političkih implikacija. Spominjući "političke kakofonije" praćene prijedlozima za promjenu Ustava, profesor Horvatić je kritizirao prijedlog retroaktivnog produljenja zastarnih rokova čak i tamo gdje su oni već nastupili. Na kraju je izrazio zadovoljstvo ponuđenim radnim materijalom, za koji je dodao da je sastavljen od visokokvalitetnih znanstvenih i stručnih radova oslobođenih političkih primjesa, koji

¹ Opširnije o APZH vidi službene internetske stranice: <http://www.pravo.hr/apzh>

² Opširnije o AIDP vidi službene internetske stranice: <http://www.penal.org>

bi trebali poslužiti kao dobar temelj da se u praktičnoj primjeni postojećeg zakonodavstva predvide moguće promjene u budućem zakonodavstvu i da se gospodarski kriminalitet oslika kao stvarno stanje tog fenomena u Republici Hrvatskoj.

Potom se prisutnima obratio makedonski sudac **Lazar Nanev**. Prenoseći pozdrave predsjednika makedonskog udruženja **akademika Vlade Kambovskog**, spomenuo je zadovoljstvo dobrom suradnjom makedonskog i hrvatskog udruženja tijekom posljednjih nekoliko godina te izrazio nadu da će se da suradnja nastaviti produbljivati. Naglasio je da je gospodarski kriminalitet pitanje od osobitog značenja za razvoj društva. Rekao je da su u Makedoniji taj problem uočili na vrijeme i da je u njih upravo u tijeku velika reforma tog područja. Okupljenima je zaželio uspješan rad na savjetovanju.

Nakon suca Naneva sudionicima savjetovanja obratio se, u ime ministriće pravosuđa Republike Hrvatske Ane Lovrin, **pomoćnik ministrice Velimir Čolović**. Prenio je pozdrave ministrice koja je službenim obvezama spriječena osobno nazočiti, a potom se osvrnuo na temu savjetovanja rekavši da ona dobiva posebnu dimenziju ako se dovede u vezu s položajem Republike Hrvatske kao zemlje koja kuca na vrata Europske unije. Uspješna borba protiv gospodarskog kriminaliteta osnovni je preduvjet u stjecanju statusa respektabilne članice te europske organizacije. Upozorio je na povezanost gospodarskog kriminaliteta s fenomenima korupcije i organiziranog kriminaliteta, ne propustivši naglasiti da se na testu borbe protiv korupcije i organiziranog kriminaliteta temelji i ulazak Republike Hrvatske u Europsku uniju. Područje gospodarskog kriminaliteta idealno je mjesto za najteže bitke na putu neutraliziranja korupcije na nultu točku. Navodeći da je domaće kazneno zakonodavstvo u najvećoj mjeri spremno za ovu borbu i da su u tom cilju učinjene brojne izmjene, posebno je istaknuo postojanje specijaliziranih institucija za suprotstavljanje gospodarskom kriminalitetu, korupciji i pranju novca koje kontinuirano jačaju, postižući sve bolje rezultate. Pritom nije ispustio iz vida da je gospodarski kriminalitet fenomen star koliko i samo društvo i da uvijek pronalazi nove oblike. Stoga je nužno da kaznena znanost i zakonodavstvo uvijek budu korak ispred, čemu bi značajno trebalo pridonijeti i ovo savjetovanje. U nadi da će se taj cilj i postići, čestitao je članovima Udruženja na jubileju i zaželio uspješan rad.

Skup je zatim pozdravio i glavni državni odvjetnik Republike Hrvatske **Mladen Bajić**. Istaknuo je da državno odvjetništvo puno očekuje od savjetovanja. Naime, pitanje gospodarskog kriminaliteta od velikog je interesa upravo za državno odvjetništvo, jer je ono već godinama izloženo kritici javnosti upravo zbog nedovoljne učinkovitosti u progonu predmeta iz ove domene kaznenog prava. S druge strane, upozoravanje odvjetništva na činjenicu da ne raspolaže adekvatnim zakonskim instrumentarijem nije naišlo na veći odjek. Gospodarski kriminalitet uzeo je previše maha. Redovito godišnje izvješće

koje državni odvjetnik Republike Hrvatske podnosi Hrvatskom saboru iz godine u godinu je negativno u pitanju gospodarskog kriminaliteta. Postupci traju dugo, velik broj predmeta završava obustavom postupka, a visok je i broj odbačenih kaznenih prijava. Negativna selekcija prisutna je posebice kod jednog od praktično najznačajnijih kaznenih djela iz ovog područja, a to je kazneno djelo zlouporabe položaja i ovlasti iz čl. 337. Kaznenog zakona. Krajnji je čas da se ispravi propušteno. Stoga su nužne izmjene materijalnog i procesnog prava kako bi se ostvarila veća efikasnost u suzbijanju ovog oblika kriminaliteta. Upravo je u tom segmentu, smatra glavni državni odvjetnik, važno ovo savjetovanje i zaključci koji će iz njega proizaći. Naglasio je i važnost pojačane suradnje državnih tijela u predmetima gospodarskog kriminaliteta. Posebno se osvrnuo na institut oduzimanja imovinske koristi koji kod ovih kaznenih djela ima veliko generalnopreventivno značenje te iznio stajalište da je osobito važno proširiti ovlast oduzimanja imovinske koristi kod ovih kaznenih djela. Istaknuvši kako se nada da će tijekom savjetovanja biti razmotrena ne samo dosadašnja zakonodavna rješenja nego i rad pojedinih tijela i da će to u svojoj ukupnosti utjecati na buduće zakonodavne aktivnosti, poželio je da savjetovanje bude uspješno i da dade odgovore na pitanja jesu li zakonski okviri dobri, je li potrebno mijenjati zakon i koliko je potrebno mijenjati cijeli pristup u radu na predmetima gospodarskog kriminaliteta svih državnih tijela koja u tome sudjeluju.

Nekoliko riječi u ime Ministarstva unutarnjih poslova rekao je **Jakov Bukvić**. Izrazio je zadovoljstvo sastavom referenata na savjetovanju, za koje je konstatirao da je riječ o eminentnim stručnjacima iz kaznenopravne teorije i prakse koji su najpozvaniji i najkvalificiraniji dati odgovore na aktualna pitanja gospodarskog kriminaliteta. Bukvić je upozorio da se u uspješnom traženju rješenja problema treba najprije zapitati jesmo li i koliko zadovoljni stanjem, efikasnošću, zakonodavstvom, brzinom i uopće cjelokupnim funkcioniranjem sustava u ovoj domeni. Izrazio je vjeru da će savjetovanje ponuditi odgovore na ta pitanja i poželio okupljenima uspješan i kvalitetan rad.

Zaključno se u uvodnom dijelu savjetovanja prisutnima obratila **Višnja Tafra**, izaslanica predsjednika Republike Hrvatske Stjepana Mesića. Na početku svog obraćanja prisutnima zapitala se kako društvo može učinkovito spriječiti štetne posljedice gospodarskog kriminaliteta. Podsjetila je na vrijeme pretvorbe i privatizacije te problem propadanja gospodarskih subjekata, za koji je rekla da je vrlo upitno koliko je to propadanje uzrokovano neizbježnim ratnim konzekvencijama, a koliko je ono stvar gospodarskog kriminaliteta kojem se moglo stati nakraj. Osvrnula se i na statističke podatke Državnog odvjetništva Republike Hrvatske, koji su izrazito negativni upravo u području gospodarskog kriminaliteta, te naglasila da je važno raditi na razvijanju bržeg i efikasnijeg postupka u ovim predmetima. Također je upozorila na potrebu proširenja ovlasti Državnog ureda za reviziju pri prikupljanju dokaza, što je

nužan preduvjet efikasnije borbe. Naročito važnom označila je međunarodnu suradnju koju treba dalje razvijati i poticati. Osim toga, upozorila je na problem nedovoljne ekipiranosti i neadekvatnih plaća u tijelima koja rade na suzbijanju gospodarskog kriminaliteta. Na kraju je izrazila nadu da će savjetovanje ponuditi rješenja gorućih problema te poželjela uspješan rad.

1.2. Uvodna tema - Aktualni problemi hrvatskog gospodarskog kaznenog prava

Svojim uvodnim izlaganjem **prof. dr. sc. Petar Novoselec**, predstojnik Katedre za kazneno pravo na Pravnom fakultetu u Zagrebu, sudionike savjetovanja upoznao je s aktualnim problemima hrvatskog gospodarskog kaznenog prava, za koje je ustvrdio da nije predmet interesa isključivo u Hrvatskoj, već u mnogobrojnim zemljama, što posebno vrijedi za zemlje poput naše koje su s planskog prešle na tržišno gospodarstvo. Profesor Novoselec ustvrdio je da su opisi gospodarskih kaznenih djela u sadašnjem KZ preuzeti iz pravnog sustava bivše SR Hrvatske te da su dobrim dijelom zastarjeli jer su nastali u socijalističkom pravnom sustavu i posve su neprimjereni novom ustavnom poretku RH. Štoviše, istaknuto je da je ponekad riječ i o rješenjima iz tzv. administrativnog socijalizma, kao što je npr. tretman zlouporabe položaja i ovlasti (čl. 337. KZ), ali i neka druga gospodarska kaznena djela, kao kaznena djela protiv službene dužnosti. Kaznena djela koja bi trebala služiti zaštititi tržišnog natjecanja također su preuzeta iz socijalističkog razdoblja pa su stoga daleko od prava Europske unije koje upravo na tom području dolazi u punoj mjeri do izražaja. Opisi pojedinih gospodarskih kaznenih djela, prema profesoru Novoselcu, i pravnotehnički su nedotjerani, a neka se kaznena djela međusobno preklapaju (naročito zlouporaba položaja i ovlasti iz čl. 337. i zlouporaba ovlasti u gospodarskom poslovanju iz čl. 292. KZ), što sve stvara nemale poteškoće u praksi. Iako Hrvatska još nije članica EU, ona je prema čl. 69. Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju između Europskih zajednica i njihovih država članica i RH od 29. listopada 2001. (NN MU 14/01) dužna uskladiti svoje zakonodavstvo s *acquis communautaire*. Prema čl. 5. Sporazuma, Hrvatska je dužna to činiti postupno, ali taj proces mora dovršiti u roku šest godina od stupanja na snagu Sporazuma (što znači 2011. godine). Dužnost usklađivanja u velikoj se mjeri odnosi upravo na gospodarska kaznena djela.

Pokušaj da se hrvatsko gospodarsko kazneno pravo modernizira novelom Kaznenog zakona od 9. srpnja 2003. (NN 111/03) propao je njezinim ukinućem na Ustavnom sudu. Iz te novele preuzete su novelom od 15. srpnja 2004. (NN 105/04) samo kaznena djela primanja i davanja mita u gospodarskom poslovanju, dok je zakonodavac ostala pitanja ostavio za "drugu fazu",

da bi u sljedećoj noveli od 9. lipnja 2006. (NN 71/06) i od toga bez ikakva obrazloženja odustao. Najvjerojatnije je riječ o strahu od novoga, koji je donekle razumljiv ima li se u vidu da svaka izmjena stvara teškoće zbog zabrane povratnog djelovanja kaznenog zakona, ali se time ne može opravdati ustrajanje na prevladanim rješenjima.

Kako profesor Novoselec ističe, u najnovije su vrijeme novelom od 3. listopada 2007. (NN 110/07) poduzeti stanoviti koraci prema usklađivanju hrvatskog kaznenog prava s pravom Europske unije (zaštita interesa proračuna EU). Te izmjene još uvijek nisu dovoljne, a trpe i opravdane kritike. Pozitivna je novost donošenje Zakona o odgovornosti pravnih osoba za kaznena djela koji je stupio na snagu 25. ožujka 2004. Taj bi zakon trebao prvenstveno obuhvatiti gospodarska kaznena djela, ali zabrinjava njegova slaba primjena. Među dobrim rješenjima profesor Novoselec spomenuo je i neka kaznena djela iz sporednog zakonodavstva, kao što su Zakon o trgovačkim društvima i Zakon o tržištu vrijednosnih papira, koncipirana pretežno po uzoru na njemačko zakonodavstvo.

Što se smatra (nacionalnim) gospodarskim kaznenim pravom danas je prijeporno u svjetskim razmjerima. Stoga profesor Novoselec polazi od šireg poimanja prema kojem se gospodarskim kaznenim djelima smatraju kaznena djela kojima se povređuje gospodarstvo kao nadindividualno pravno dobro, a to su kaznena djela protiv državnih financijskih interesa, protiv nacionalnog gospodarstva i protiv imovine gospodarskih subjekata. Profesor Novoselec svojim je izlaganjem, ali još više i svojim opsežnim znanstvenim radom, upozorio na najvažnije poteškoće s kojima se susreće sudska praksa na području gospodarskog kaznenog prava, bez obzira na to imaju li one uzrok u nezadovoljavajućim zakonskim rješenjima ili sudovi iz drugih razloga ne uspijevaju naći izlaz. Pritom je odvojeno razmotrio probleme općeg i posebnog dijela.

2. GOSPODARSKI KRIMINALITET: IZAZOVI I KAZNENOPRAVNI ODGOVOR U REPUBLICI HRVATSKOJ - PRVI DIO REFERATA

Nakon uvodnih izlaganja, svoj referat na temu *Gospodarski kriminalitet: kriminološka obilježja* predstavila je **dr. sc. Irma Kovčo Vukadin**, izvanredna profesorica na Odsjeku za kriminologiju Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Profesorica Kovčo Vukadin uvodno je istaknula problem definiranja gospodarskog kriminaliteta koji je prepoznat kao izniman društveni problem. Kao posljedica nejasnog definiranja pojma javljaju se i mnogobrojni drugi problemi, poput teoretskih nedorečenosti i percepcije gospodarskog kriminaliteta kao kriminaliteta viših društvenih slojeva koji bi,

po nekim autorima, trebao imati i drugačiju etiologiju. Zatim je dala zanimljiv i opsežan pregled te analizu kriminoloških spoznaja i nedoumica o gospodarskom kriminalitetu uz prikaz rezultata analize domaće stručne periodike. Nakon toga je uslijedila analiza otkrivenog kriminaliteta, i to broja prijavljenih kaznenih djela gospodarskog kriminaliteta prema statistici MUP-a RH te analiza podataka Državnog zavoda za statistiku za kaznena djela protiv sigurnosti platnog prometa i poslovanja te protiv službene dužnosti.

Naglasak je profesorica Kovčo Vukadin posebno stavila na nužnost provedbe interdisciplinarnih znanstvenih istraživanja koja bi bila značajan doprinos rasvjetljavanju etiologije, fenomenologije i sankcioniranja gospodarskog kriminaliteta, jer je nesporno da je gospodarski kriminalitet poseban društveni problem, a još je nespornije da se o tom problemu vrlo malo zna. Kao zanimljivo izdvojeno je da se na globalnoj razini zna puno o značenju problema, o njegovim posljedicama, a postoje problemi u konkretnom definiranju temeljnog koncepta. Dr. sc. Kovčo Vukadin postavila je i pitanje koja kaznena djela ili koji prekršaji (koje se, nažalost, često zanemaruje u analizama pojedinih oblika kažnjivih ponašanja, a koji su značajna stepenica u spektru ponašanja koja odstupaju od društveno poželjnih i prihvaćenih ponašanja) čine bit koncepta gospodarskog kriminaliteta, odnosno može li jedna struka ili jedno znanstveno područje ili disciplina dati odgovor na kompleksno pitanje kakvo predstavlja gospodarski kriminalitet.

Na temelju rezultata svojeg istraživanja zaključila je da ograničena analiza domaće stručne periodike iz područja "obitelji" kaznenih disciplina: kaznenog prava, kriminologije i kriminalistike pokazuje vrlo ograničen interes za integralni pristup analizi i istraživanju pojave gospodarskog kriminaliteta, da samo statističko praćenje opsega te vrste kriminaliteta donosi mnogobrojne poteškoće, a ono bi trebalo služiti samo kao osnova odnosno kao indikator za kreiranje interdisciplinarnih znanstvenih istraživanja s ciljem detaljnije analize fenomenologije, etiologije i kaznene politike te educiranosti nositelja aktivnosti u području detekcije, procesuiranja i sankcioniranja gospodarskog kriminaliteta. Dr. sc. Kovčo Vukadin završila je svoj referat upozorenjem da se bez takvih interdisciplinarnih istraživanja i dalje može raspravljati samo o problemu definiranja pojma.

Mr. sc. Marijan Svedrović, sudac Vrhovnog suda Republike Hrvatske, izložio je svoj rad pod naslovom *Kaznena djela zlouporabe položaja i ovlasti iz čl. 337. i zlouporabe ovlasti u gospodarskom poslovanju iz čl. 292. KZ-a: kaznenopravni dometi jedne zakonodavne nedosljednosti*. Mr. sc. Svedrović na temelju statističkog istraživanja većeg broja predmeta analizirao je osnovne elemente kaznenih djela iz čl. 337. i čl. 292. KZ-a, s osloncem na sudsku praksu Vrhovnog suda Republike Hrvatske, te zaključio da su kaznenopravni dometi zakonskog uređenja obaju kaznenih djela uvjetovani, prije svega, određenim tumačenjem pravne norme, što nije neobično, jer tumačenje prav-

ne norme i sudska praksa daju život zakonu. Teoretičari kaznenog prava s pravom ističu da se tumačenjem zakona stvara sudska praksa - daju se odgovori na izazove zakona koji su dvojni, neizbježivi i složeni. No mr. sc. Svedrović također je napomenuo da, nažalost, i sudska praksa i teorija nisu jedinstvene u nekim važnim elementima svakog od propitivanih kaznenih djela, a takva je situacija dovela do određene samovolje i racionalnosti, pa i improvizacije prilikom primjene pravne norme kojom se uređuju određena gospodarska kaznena djela. Dugotrajnost postojanja tih nedosljednosti, prema mr. sc. Svedroviću, može se prevladati ukidanjem kaznenog djela iz čl. 337. st. 3. i 4. KZ-a i uvođenjem u naše materijalno kazneno zakonodavstvo novog kaznenog djela zlouporabe povjerenja u gospodarskom poslovanju kao imovinskog delikta, u koji se može podvesti i kazneno djelo iz čl. 292. KZ-a, a postojeće kazneno djelo iz čl. 337. st. 1. i 2. KZ-a trebalo bi zadržati kao kazneno djelo protiv službene dužnosti te ga na taj način pozicionirati kao "čisto" službeničko kazneno djelo.

Mr. sc. Svedrović zaključio je na temelju rezultata svog istraživanja da nema nikakve dvojbe da kaznena djela zlouporabe položaja i ovlasti (čl. 337. st. 3. i 4. KZ-a) i zlouporabe ovlasti u gospodarskom poslovanju (čl. 292. st. 1. i 2. KZ-a) zbog velikih nedostataka u njihovu normativnom, praktičnom ali i teorijskom oblikovanju treba temeljito transformirati tako da se ta kaznena djela ukinu i da se umjesto njih uvede jedno središnje gospodarsko kazneno djelo koje će obuhvatiti sve zlouporabe koje čine osobe kojima je povjerena briga nad imovinom pravnih osoba. Sva druga kaznena djela, prema mr. sc. Svedroviću, (pa i kazneno djelo iz čl. 337. st. 1. i 2. KZ-a), koja su neraskidivo vezana za "službene dužnosti" službenih osoba, trebala bi postati "čista" službenička kaznena djela smještena u glavu kaznenih djela protiv službene dužnosti.

Nakon pauze, u jutarnjem dijelu savjetovanja izložen je rad autora **dr. sc. Jure Šimovića**, redovitog profesora financijskog prava i financijske znanosti na Pravnom fakultetu u Zagrebu, **mr. sc. Tereze Rogić Lugarić**, asistentice na Katedri za financijsko pravo Pravnog fakulteta u Zagrebu, te **mr. sc. Sonje Cindori**, asistentice na Katedri za financijsko pravo Pravnog fakulteta u Zagrebu, pod naslovom *Utaja poreza u RH*. Prikazana je analiza problematike porezne utaje u Republici Hrvatskoj te pregled mjera za njezino sprječavanje. U prvom dijelu izlaganja naglasak je bio na pojmu, uzrocima, pojavnim oblicima te mjerama za sprječavanje porezne utaje. Pri određivanju samog pojma porezne utaje naglašena je mogućnost terminološke konfuzije, pa je stoga naglasak stavljen na osnovno obilježje porezne utaje kao nezakonitog djelovanja i direktnog kršenja zakonskih odredbi. Prvi dio izlaganja odnosio se i na uzroke porezne utaje, koji su podijeljeni, sukladno njihovim zajedničkim obilježjima, u skupine institucionalne prirode, pravne prirode te socio-ekonomske prirode. Ista se podjela koristila i za klasifikaciju mjera za

sprječavanje porezne utaje. U drugom dijelu izlaganja pobliže je prikazana analiza porezne utaje u Hrvatskoj. Polazni uvid u podatke o prihodnoj strukturi državnog proračuna pokazuje da su najznačajniji porezni prihodi kojih se relativni udjel kreće na razini od oko 60%. Promatrajući strukturu poreznih prihoda, uočljiva je dominacija poreza na dodanu vrijednost, potom slijedi porez na dohodak i porez na dobit. Iz izlaganja proizlazi da je zabilježen rast poreznih prihoda u okviru poreza na dohodak, pri čemu je znakovito da analogni porast ne bilježe relevantne uzročne veličine: zaposlenost i plaće. Iz naznačenog je zaključena pozitivna tendencija poboljšanja zakonske regulative, a time i osnova za zahvaćanje države u područje sive ekonomije. Najmanji stupanj porezne utaje primjetan je u okviru poreza na dodanu vrijednost zahvaljujući njegovim osnovnim obilježjima, ponajprije metodi ubiranja. Zaključno je u okviru izlaganja upozoreno na najvažnije mjere za sprječavanje porezne utaje, od kojih možemo izdvojiti u skupini institucionalnih mjera: potrebu daljnje izgradnje porezne administracije i odnosa s poreznim obveznicima te izgradnju povjerenja u ukupnu institucionalnu podlogu, a u skupini pravnih mjera: potrebu stabilnosti i kontinuiteta poreznih propisa. Pri tome ne treba zanemariti ni preispitivanje sustava kažnjavanja porezne utaje u Hrvatskoj. Izlaganjem je na kraju naglašena i potreba izgradnje poreznog morala te transparentnijeg proračunskog sustava, posebice na strani svrhovitosti trošenja proračunskih sredstava.

2.1. Praktična pitanja iz domene gospodarskog kaznenog prava – radionica 1

Radionicu na temu *Prijevara u gospodarskom poslovanju* vodili su **prof. dr. sc. Igor Bojanić**, izvanredni profesor na Katedri za kaznenopravne znanosti Pravnog fakulteta u Osijeku, te **Zvonko Kuharić**, zamjenik županijskog državnog odvjetnika u Osijeku. Nakon kratke prezentacije rada objavljenog u Ljetopisu, voditelji radionice otvorili su raspravu o problemskim slučajevima. Na radionici se kroz tri problemska slučaja raspravljalo o nekim spornim pitanjima vezanim uz kazneno djelo prijevare u gospodarskom poslovanju. Slučajeve je iznosio profesor Bojanić.

U prvom od njih radilo se o optuženiku, direktoru i jedinom članu društva s ograničenom odgovornošću, koji je naručio od ovlaštene osobe drugog trgovačkog društva isporuku razne robe u vrijednosti 67.000,00 kuna. Prodavatelju je predočio dokaze o solventnosti i predao garancije da će platiti u određenom roku. Robu, međutim, nikada nije platio, nego ju je odmah po isporuci prodao dalje za gotovinu. Potom je većim dijelom dobivenog novca (37.000,00 kuna) namirio svoje kockarske dugove, a ostatak je stavio na žiro-račun društva s ograničenom odgovornošću. U sudskom postupku dokazano

je da je u trenutku naručivanja robe bio svjestan da je žiroračun u blokadi i da su za druge pravne osobe s kojima je poslovao evidentirani nenaplaćeni nalozi za plaćanje u iznosu 310.000,00 kuna. Sudionicima radionice postavljeno je pitanje treba li opisano činjenično stanje kvalificirati prema čl. 224. Kaznenog zakona kao običnu prijevare ili je prikladnija kvalifikacija tog djela kao prijevare u gospodarskom poslovanju iz članka 292. To je pitanje izazvalo žustru raspravu. Iznesena su različita stajališta. Voditelji radionice smatrali su da je u navedenom primjeru riječ o stjecaju kvalificiranog oblika prijevare iz čl. 224. st. 4. s temeljnim oblikom prijevare u gospodarskom poslovanju iz čl. 293. st. 1. Neki od nazočnih s tim se nisu složili pa su zagovarali stjecaj s nekim drugim kaznenim djelima, poput utaje iz čl. 220. i zlouporabe položaja i ovlasti iz čl. 337. Moglo se čuti i mišljenje da je kazneno djelo prijevare u gospodarskom poslovanju u biti nepotrebno te da bi ga *de lege ferenda* trebalo izbrisati iz Kaznenog zakona. Nije postignuta suglasnost u stajalištima o odgovoru na postavljeno pitanje.

Drugi slučaj obrađivao je situaciju optuženika koji je kao vlasnik i direktor društva s ograničenom odgovornošću ugovorio kupnju stoke s više oštećenika, uvjerivši ih da će platiti u ugovorenom roku. S obzirom na to da nikada nije platio, došlo je do kaznenog postupka u kojem je utvrđeno da je optuženik već u trenutku sklapanja navedenih ugovora znao da mu je žiroračun blokiran i da neće biti kadar platiti. Utvrđeno je i da je najveća pojedinačna šteta iznosila 25.465,00 kuna, dok je ukupna šteta prelazila 150.000,00 kuna. Raspravljalo se o pitanjima ima li u navedenom slučaju uvjeta za primjenu instituta produljenog kaznenog djela te, u slučaju pozitivnog odgovora, je li riječ o temeljnom ili kvalificiranom obliku prijevare u gospodarskom poslovanju, odnosno treba li štete zbrajati ili uzeti samo pojedinačni najveći iznos štete. Ni za taj slučaj nije postignut konsenzus. Dio prisutnih smatrao je da su ispunjene pretpostavke za primjenu čl. 61. Takvo tumačenje u skladu je sa sudskom praksom hrvatskih sudova, koja u predmetima ove vrste najčešće sudi za produljeno kazneno djelo. Ako se pak prihvati produljeno djelo, tada iz samog zakonskog teksta proizlazi da se štete ne smiju zbrajati, nego prilikom kvalifikacije treba uzeti samo najveći pojedinačni iznos. Bilo je i stajališta da treba suditi za stjecaj jer se produljenim djelom ne može na prikladan način iskazati kriminalna količina.

Posljednji slučaj obuhvaćao je optuženika, inače prokurista društva s ograničenom odgovornošću, koji je naručio od ovlaštene osobe drugog trgovačkog društva građevinski materijal vrijednosti 245.000,00 kuna. Prethodno ga je direktor društva u ime kojeg je sklapao posao uvjerio da je ono solventno te to potkrijepio krivotvorenim dokumentima, koje je potom prokurist ispostavio svom ugovaratelju ne znajući da su lažni. Okupljeni sudionici radionice složili su se da prokurist nije kazneno odgovoran jer se nalazi u zabludi o biću djela te da svu odgovornost snosi direktor kao posredni

počinitelj. Spor je, međutim, nastao o pitanju može li se prijevara počiniti s neizravnom namjerom. Naime, iako se u teoriji zastupa upravo to stajalište, praksa ga doživljava s velikom dozom skepse.

Radionicu na temu *Oduzimanje nezakonito stečene imovinske koristi* vodili su **dr. sc. Elizabeta Ivčević Karas**, viša asistentica na Katedri za kazneno procesno pravo Pravnog fakulteta u Zagrebu, te **Dražen Tripalo**, sudac Vrhovnog suda Republike Hrvatske. Nakon što je voditeljica radionice dr. sc. Elizabeta Ivčević Karas kratko i posebno uspješno predstavila sudionicima radionice svoj rad, razmatrano je ukupno šest slučajeva koji su u sebi sadržavali neke probleme oduzimanja imovinske koristi s kojima se sudska praksa češće susreće.

Najviše polemike pomalo neočekivano izazvao je prvi problemski slučaj. Odnosio se na tešku krađu iz čl. 217. Kaznenog zakona. Činjenično stanje opisivalo je počinitelja koji krade bicikl, nakon čega doživljava nesreću, a bicikl biva potpuno uništen. Nakon što je uhvaćen, djelatnici policije privremeno mu oduzimaju navedeni bicikl. Voditelji radionice predvidjeli su nekoliko varijanti mogućeg ponašanja oštećenika u zamišljenom kaznenom postupku, sva vezana uz pitanje povrata privremeno oduzetog bicikla odnosno postavljanja odštetnog zahtjeva. Nakon što je sudac Tripalo nazočne upoznao s činjeničnim stanjem, krenula je inspirirana rasprava. Sudionici su se naročito sporili o pitanju može li oštećeniku kojemu je priznat odštetni zahtjev biti dosuđen i povrat bicikla, odnosno što treba učiniti s uništenim biciklom koji više nema nikakvu ili gotovo nikakvu tržišnu vrijednost. Ponuđeno je više različitih rješenja, ali nije postignuta suglasnost ni o jednom te je to pitanje ostalo otvoreno za buduće istovjetne slučajeve koji će se pojaviti u sudskoj praksi.

Potom se prešlo na debatiranje o drugom problemskom primjeru. Ovo-ga puta bila je riječ o kaznenom djelu primanja mita iz čl. 347. Kaznenog zakona. Postavilo se pitanje kakvu odluku treba donijeti vezano uz obilježenu novčanicu od 500,00 eura koju je policija iskoristila za simulirano davanje potkupnine, sukladno čl. 180. st. 1. t. 5 Zakona o kaznenom postupku. Naime, ona je bila privremeno oduzeta od optuženika pa zatim pohranjena u blagajnu Županijskog suda u Rijeci. Pitanje je posebno osjetljivo s obzirom na to da u praksi često zna biti riječ o puno većem iznosu, a u pitanju su sredstva koja pripadaju policiji te ona ima jak interes da joj se vrate. I ovaj predmet izazvao je dvojbe okupljenih kojih su mišljenja varirala: od onog da novčanicu treba oduzeti na temelju čl. 82. Kaznenog zakona pa do onog da treba primijeniti sigurnosnu mjeru oduzimanja predmeta prema čl. 80. U raspravu se uključio i profesor Novoselec, koji je zastupao stajalište da novac u navedenom primjeru predstavlja *instrumenta sceleris* te da ga sukladno tome treba oduzeti po čl. 80. Kaznenog zakona. Oba rješenja sadržavaju u sebi taj nedostatak da u tim slučajevima novac pripada državnom proračunu, a ne policiji. Na kraju ras-

prave o ovoj situaciji, sudac Tripalo ponudio je svoju verziju prema kojoj bi se moglo postići oduzimanje novčanice uz istodobni povrat policiji. Predložio je da se pozivom na čl. 347. st. 4. oduzme novčanica te da se vrati policiji kao vlasniku na temelju čl. 347. st. 3. Kaznenog zakona. Takvo postupanje u svojoj je biti primjena sigurnosne mjere oduzimanja predmeta, ali se to nigdje izrijekom ne navodi.

Kako su prethodni problemi uzeli znatno više od planiranog vremena, sljedeća četiri slučaja, koja su se ticala kaznenih djela zlouporabe opojnih droga iz čl. 173. st. 2., morala su biti obrađena znatno manje temeljito od prethodna dva. Dovršavajući radionicu, Dražen Tripalo zaključno je dodao da je nemoguće unaprijed utvrditi neku univerzalnu formulu prema kojoj bi se rješavali ovakvi predmeti. Naprotiv, odluku o tome kako postupiti uvijek treba činiti ovisnom o svim okolnostima slučaja, pri čemu važnu ulogu ima odgovor na pitanja je li u konkretnoj situaciji postavljen imovinskopравни zahtjev te je li imovinska korist prešla u vlasništvo okrivljenika ili je ostala u vlasništvu države.

2.2. Praktična pitanja iz domene gospodarskog kaznenog prava – radionica 2

Pod naslovom *Pranje novca* održana je radionica koju je vodila **Sanja Katušić-Jergović**, sutkinja županijskog suda u Velikoj Gorici. Pranje novca kao kriminalna djelatnost jedno je od u globalnim razmjerima najraširenijih kaznenih djela. Stupanj organizacije koji to djelo obično karakterizira, sofisticiranost i raznolikost načina njegovu izvođenja te njegova međunarodni karakter i nedvojbeno činjenica da je najveći broj kaznenih djela organiziranog kriminala karakteriziran imovinskom korišću kao osnovnim motivom, pri čemu je pranje novca prateće kazneno djelo, nedvojbeno to djelo čini jednim od najopasnijih kaznenih djela današnjice, kojeg prevencija i otkrivanje zahtijevaju iznimnu ekipiranost i predanost organa progona, njihovu organiziranost, znanje raznolikih područja i koordinaciju pojedinih područja djelovanja tih organa. Tijekom ovog izlaganja nastojale su se prikazati osnovne karakteristike tog kaznenog djela, njegovi (do sada poznati) najčešći pojavni oblici, postojeća pravna regulativa u Republici Hrvatskoj kao i u međunarodnim okvirima. Upozoreno je na neke dileme koje se mogu javiti prilikom tumačenja i primjene postojećeg zakonskog teksta te su predložena određena rješenja. Posebna pozornost posvećena je procesnom pitanju tereta dokazivanja, osobito s obzirom na međunarodne trendove u tom smislu.

Radionica pod naslovom *Stečajna kaznena djela*, koju je trebao voditi **Damir Majstorović**, nije održana.

3. KAZNENOPRAVNE PRESUDE EUROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA U PREDMETIMA RH

Pred kraj prvog dana savjetovanja večernje predavanje na temu *Kazneno-pravne presude Europskog suda za ljudska prava u predmetima RH* održala je **Elica Grdinić**, savjetnica u Europskom sudu za ljudska prava. Govorila je iz perspektive Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. Republika Hrvatska članica je Konvencije od 5. studenog 1997. te je kao takva podvrgnuta sudbenosti Europskog suda za ljudska prava.

Predavanje je ponudilo iscrpan prikaz više sudskih presuda iz novije prakse Europskog suda za ljudska prava. Posebnost tih presuda je u tome što se sve odnose na Republiku Hrvatsku, odnosno Republika Hrvatska u svim je tim predmetima tužena strana. Na početku je predavačica najprije upoznala nazočne s odredbama Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda koje imaju kaznenopravni značaj i o čijem će kršenju dalje biti riječi. Tako je spomenula čl. 2., 3., 4., 5., 6. i 7. Konvencije te još neke odredbe dopunskih protokola uz Konvenciju.

Osvrćući se na konkretne predmete, referentica je upozorila na jedan kuriozitet kad je riječ o Republici Hrvatskoj. Naime, iako se većina premeta iz prakse Europskog suda za ljudska prava odnosi na kršenje čl. 6. Konvencije (prema službenim podacima, čak 90% posto predmeta otpada na taj dio), prvi predmet u kojem se naša zemlja pojavila u ulozi tužene strane odnosi se na povredu čl. 3. Taj članak zabranjuje mučenje i drugo neljudsko i ponižavajuće postupanje. Predmet o kojem je riječ nosi naziv Cenbauer protiv Hrvatske, a odnosi se na loše uvjete u kaznionici Lepoglava. Taj predmet značajan je i zato što se Ustavni sud Republike Hrvatske nije bavio pitanjem iz tog područja pa se može reći da navedena presuda važan izvor sudske prakse. Potom je izlagačica prešla na druge predmete, sve odreda povezane s izvršavanjem zatvorskih kazni ili pritvorskih mjera. Među tim predmetima posebno se zadržala na nekima, poput Prežec protiv Hrvatske (predmet je značajan po tome što je to jedan od rijetkih slučajeva kada je Sud odredio privremenu mjeru po službenoj dužnosti), Štitić protiv Hrvatske (predmet je važan iz više aspekata, posebice zato što je u njemu izraženo stajalište Suda da je Konvencija živi instrument koji treba tumačiti u skladu sa standardima demokratskog društva), Dolenc protiv Hrvatske (predmet je osobit jer se u njemu prvi put ispituje predstavlja li smještaj pritvorenika nepušača u istu ćeliju s pritvorenicima pušačima povredu čl. 3. i 8. Konvencije), zatim Modrić protiv Hrvatske (gdje je iznesena teorija o pozitivnim obvezama države vezanim uz mjeru zaštite prava u svezi s čl. 2. i 3.). Spomenuti su i mnogi drugi predmeti.

Zaključno, izlagačica je rekla da je broj predmeta iz kaznenopravne domene pred Europskim sudom za ljudska prava u posljednje vrijeme u očiglednom porastu te da na tom području slijedi bogatija praksa, posebice u narednih

nekoliko godina kad budu okončani predmeti koji su trenutačno u tijeku. Kako nakon izlaganja teme nije bilo nikakvih dodatnih pitanja slušatelja, Elica Grdinić zahvalila je na pozornosti. Time je prvi dan savjetovanja uspješno priveden kraju.

4. GOSPODARSKI KRIMINALITET: IZAZOVI I KAZNENOPRAVNI ODGOVOR U REPUBLICI HRVATSKOJ - DRUGI DIO REFERATA

Dragan Novosel, zamjenik glavnog državnog odvjetnika Republike Hrvatske, održao je izlaganje pod naslovom *Financijske istrage i kazneni progon gospodarskog kriminaliteta*.

Cilj mu je bio upozoriti na važnost financijskih istraga i potrebu njihova provođenja. Osim što je određen pojam financijskih istraga, pojašnjena je i uloga pojedinih državnih tijela u provođenju financijskih istraga, a posebno je obrađen rad državnog odvjetnika u koordinaciji imovinskih izvida i provođenju izvida te zatim podnošenja prijedloga za određivanje privremenih mjera osiguranja u redovitom postupku i prijedloga za zamrzavanje imovine u postupcima za kaznena djela iz nadležnosti Ureda za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta. Nadalje, izlaganjem je upozoreno na posebnu važnost privremenih mjera osiguranja i navedene su odredbe Ovršnog zakona koje se primjenjuju prilikom određivanja tih mjera. Prikazane su i razlike u svezi s mogućnosti oduzimanja imovinske koristi u redovitom postupku i u postupku za kaznena djela iz članka 21. Zakona o Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta. Cilj je provođenja financijskih istraga oduzimanje imovinske koristi stečene kaznenim djelima. Rezultat financijskih istraga mora biti utvrđenje nezakonito stečene dobiti, napose u svim predmetima gospodarskog kriminala, a potom na temelju tih rezultata nadležno državno odvjetništvo mora u postupku predlagati provođenje potrebnih mjera i izvođenje dokaza kako bi se oduzela nezakonito stečena dobit, jer Zakon je određen i nitko ne može zadržati imovinsku korist ostvarenu kaznenim djelom. Da bi se imovinska korist mogla oduzeti, nužno je najprije utvrditi visinu te imovinske koristi koju je počinitelj stekao izvršenjem kaznenih djela, zatim utvrditi gdje se imovina nalazi da bi se do završetka postupka kroz određivanje privremenih mjera osiguranja onemogućilo počinitelja da tu imovinu ili novac sakrije, otuđi ili na drugi način spriječi njihovo oduzimanje. Provođenje financijske istrage (izvida) imperativ je kod složenih kaznenih djela gospodarskog kriminala, korupcijskih kaznenih djela i organiziranog kriminala. Bez provođenja financijskih istraga najčešće u tim postupcima nije moguće utvrditi stečenu imovinsku korist, a samim time nije moguće ni njezino učinkovito oduzimanje. U ovim oblicima financijskih istraga, tijekom

predistražnog postupka, rad policije te nadležnih tijela Ministarstva financija (Ured za sprječavanje pranja novca, Porezna uprava, Carinska uprava, Financijska policija, Devizni inspektorat) koordinira nadležni državni odvjetnik. S obzirom na različite faze i načine provedbe izvida, koordinacija se odvija na razini državnog odvjetništva i policije, zatim na razini državnog odvjetništva, policije i nadležnih tijela Ministarstva financija. Tijekom kaznenog postupka, bez obzira na njegov krajnji ishod, državna odvjetništva dužna su zahtijevati od nadležnih poreznih uprava postupanje u smislu odredbe članka 63. Zakona o porezu na dohodak koja po pravilima Općeg poreznog zakona omogućuje oporezivanje nezakonito stečene dobiti.

Sljedeći se skupu obratio **Walter Selter**, glavni državni odvjetnik Njemačke, u mirovini. Na početku je pozdravio sve nazočne i zahvalio u ime Njemačke državne zaklade za međunarodnu pravnu suradnju i svoje osobno ime na časti koja mu je izražena pozivom da sudjeluje na ovom savjetovanju. Također je osobito spomenuo profesore Krapca i Novoselca, čijom je zaslugom i pozvan da izlaže.

U nastavku je skraćeno prikazao trenutačno stanje suzbijanja gospodarskog kriminaliteta u Njemačkoj. Svjestan ograničenosti vremena koje ima na raspolaganju, sveo je svoj referat na najbitnije točke tog fenomena. Tako je najprije ponudio definiciju gospodarskog kriminaliteta koja vrijedi u Njemačkoj i određuje taj pojam kao pojavu sastavljenu od kaznenih djela čiji je opseg štete toliki da može znatno poremetiti gospodarski poredak zemlje. Tako "meka" definicija dobra je jer omogućuje značajna proširenja i prilagođivanja istrage konkretnim potrebama. U nastavku je govorio o najvažnijim pojavnim oblicima tog oblika kriminaliteta, pri čemu glavnu ulogu igraju različite vrste prijevara, uključujući i posebne oblike poput subvencijske i investicijske prijevare.

Zaključno, još je jednom zahvalio okupljenima na pozornosti te poželio uspješan nastavak savjetovanja.

Prof. dr. sc. Zlata Đurđević, izvanredna profesorica na Katedri za kazneno procesno pravo Pravnog fakulteta u Zagrebu, predstavila je svojim izlaganjem rad pod naslovom *Zaštita financijskih interesa Europske unije*. Predmet rada je najznačajniji pravni instrument Europske unije za kaznenopravnu zaštitu financijskih interesa EU. Nakon uvodnih pozicioniranja kaznenog prava u pravnom poretku EU te tumačenja pojma financijskih interesa, u izlaganju se detaljno analiziraju odredbe Konvencije i objašnjava njihova svrha. Dio izlaganja bavi se primjenom Konvencije u pet država članica EU te potrebnim izmjenama koje treba provesti u hrvatskom kaznenom pravu radi usklađenja s Konvencijom. Posebna pažnja posvećena je tijeku i sadržaju pristupnih pregovora RH vezanih uz Konvenciju te kaznenim djelima za zaštitu financijskih interesa EU propisanim implementacijskom novelom KZ od 3. listopada 2007.

Analizom odredaba implementacijske novele KZ može se nedvojbeno zaključiti da Hrvatska nije uskladila svoje kazneno pravo s PIF konvencijom.

Novela je neuspjela u pogledu zaštite proračunskih rashoda kao i prihoda EU, a odredba o primjeni načela *ne bis in idem* sadržava pravnu prazninu koja je također čini neusklađenom. Razlog zakonodavnog promašaja kojim zakonodavac ne samo da nije ispunio svoje obveze prema Europskoj uniji već je prekršio i neka temeljna načela hrvatskog pravnog poretka i kaznenog prava jest instrumentalizacija kaznenog prava u političke svrhe. To se vidi i po postupku u kojem je donesena ta novela KZ, u kojem se nisu poštovali uzusi uobičajene procedure donošenja zakona u RH prema kojima predlagač zakona sastavlja radnu skupinu za izradu nacрта zakona u kojoj se nalaze hrvatski stručnjaci koji se bave predmetom zakona ili ga proučavaju. Novela je donesena u hitnoj proceduri, a izmjene su unošene nakon provedene saborske rasprave o Zakonu, dakle neposredno prije glasovanja. Odatle se može zaključiti da su razlog donošenja te novele bili isključivo pristupni pregovori u smislu ispunjenja formalnog zadatka makar on ne imao odgovarajući sadržaj, pa i po cijenu erozije hrvatskog kaznenog prava. Ideja o podizanju razine kaznenopravne zaštite financijskih interesa RH odnosno izjednačivanje zaštite domaćih proračunskih sredstava i proračunskih sredstava EU bila je zakonodavcu strana. Kazneno pravo jamstvo je individualne slobode i ljudskog dostojanstva te je nedopustivo da ono postane samo instrument vanjske ili unutarnje politike. Ono je sredstvo najjače represije koje država može primijeniti prema pojedincu i njezine mjere uništavaju slobodu i perspektivu pojedinca. To bi političari uvijek trebali imati na umu kad odlučuju o donošenju kaznenopravnih propisa.

Karmen Novak-Hrgović, sutkinja Visokog prekršajnog suda Republike Hrvatske, predsjednica Odjela za prekršaje iz područja gospodarstva, održala je izlaganje pod naslovom *Gospodarski prekršaji*. Prekršaji iz područja gospodarstva jedan su od podsustava prekršajnog prava, uz prometne prekršaje te prekršaje protiv javnog reda i mira i javne sigurnosti. Propisuju ih kaznene odredbe velikog broja zakona koji se odnose na pojedina područja gospodarskog života ili se njima uređuju socijalna i kulturna prava građana. U ovo područje ulaze i financijski prekršaji, koju grupu čine povrede propisa o porezima, devizni propisi i carinski propisi. Specifičnost je tog dijela prekršajnog prava podijeljena stvarna nadležnost za odlučivanje o prekršajima u prvom stupnju, jer osim prekršajnih sudova koji odlučuju o većini prekršaja, o pojedinim skupinama prekršaja odlučuju upravna tijela, dok o žalbama podnesenim na prvostupanjska rješenja o prekršaju kao drugostupanjski sud isključivo odlučuje Visoki prekršajni sudu RH, čime je osigurana u svakom slučaju sudska zaštita. Kao podnositelj zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka javljaju se uglavnom tijela uprave u nadležnost kojih spada neposredno provođenje ili nadzor nad provođenjem propisa kojima su uređeni prekršaji, nadležna inspeksijska tijela i pravne osobe s javnim ovlastima. Riječ je uglavnom o prekršajima za koje su propisane visoke novčane kazne, što govori o

značenju zaštićenog dobra, a jedna je od karakteristika tog podsustava dinamika mijenjanja propisa, što je u posljednje vrijeme vezano uz približavanje Republike Hrvatske EU i usklađivanje s njezinim pravnim sustavom.

Gospodarski prekršaji sadržani su u mnogobrojnim kaznenim odredbama zakona kojima se uređuju različita područja društvenog života (gospodarstvo, socijalna i kulturna prava). Posebna podskupina u okviru te skupine prekršaja su financijski prekršaji (porezni, devizni i carinski). Prekršajne odredbe pojedinih zakona osiguravaju primjenu zakona na subjekte gospodarskog života, napose pravne osobe kao nositelje gospodarskih aktivnosti, te služe prevenciji njihova protupravnog ponašanja. O prekršajima iz područja gospodarstva u prekršajnim postupcima odlučuju, uz prekršajne sudove koji imaju pretežnu stvarnu nadležnost, i tijela državne uprave, a sudska zaštita u tom dijelu osigurana je kroz stvarnu nadležnost Visokog prekršajnog suda Republike Hrvatske, koji je drugostupanjski sud za sve prekršajne postupke. Za prekršaje iz tog područja propisane su kao sankcije novčane kazne u relativno visokim iznosima, kazna zatvora samo iznimno te zaštitne mjere (zaštitna mjera oduzimanja predmeta, zaštitna mjera zabrane obavljanja zvanja, djelatnosti ili dužnosti fizičkoj osobi, zaštitna mjera zabrane obavljanja djelatnosti pravnoj osobi). Brz i učinkovit prekršajni postupak pred nadležnim sudovima i tijelima uprave koja vode prekršajne postupke jamstvo je dosljedne primjene propisa u području gospodarstva, a pri tome se osigurava primjena procesnih pravnih standarda na stranke u tom postupku.

Mihovil Klapšić, sudac Visokog prekršajnog suda Republike Hrvatske, izlaganjem je predstavio svoj rad *Sudska kontrola u postupcima za carinske i porezne prekršaje*. Autor rada u izlaganju iznosi rezultate istraživanja koji se odnose na sudsku kontrolu prekršajnih postupaka iz područja carinskih i poreznih prekršaja, koje u prvom stupnju provode upravna tijela nadležna za vođenje prekršajnih postupaka. Nakon uvodne napomene da je stupanjem na snagu novog Zakona o prekršajima (ZOP/02) Visoki prekršajni sud Republike Hrvatske postao isključivi sud koji je u drugom stupnju nadležan za rješavanje carinskih i poreznih prekršaja, autor prikazuje ustrojstvo prvostupanjskih upravnih tijela koja u prvom stupnju provode carinske i porezne prekršajne postupke, s posebnim osvrtom na definiranje pojmova carinskih i poreznih prekršaja. Nadalje, autor iznosi brojčane (statističke) podatke o predmetima pravno označenim kao carinski i porezni prekršaji te iznosi brojčane (statističke) podatke o broju predmeta u radu i način njihova rješavanja u promatranom razdoblju od 2003. do 2006. Posebno iznosi brojčane pokazatelje koji se odnose na sudsku kontrolu provedenih postupaka za carinske i porezne prekršaje koju provodi Visoki prekršajni sud Republike Hrvatske putem drugostupanjskog odlučivanja, s iznimkom sudske kontrole koja se provodi putem produljenja mjera opreza privremenog oduzimanja putovnica i drugih identifikacijskih isprava, za što je nadležan prvostupanjski mjesno

nadležni prekršajni sud, dok Visoki prekršajni sud odlučuje u povodu žalbi podnesenih protiv tih odluka prvostupajnskih prekršajnih sudova. Na kraju autor zaključuje da je tek manji broj carinskih i poreznih prekršaja obuhvaćen sudskom kontrolom te predlaže da posebna analiza dade odgovor na pitanje štiti li postojeći način vođenja carinskih i poreznih prekršajnih postupaka na zadovoljavajući način javni poredak ili treba posegnuti za drugim načinima.

Budući da je istraživanje provedeno na reprezentativnom uzorku kojim su obuhvaćeni odjeli za prekršajni postupak Porezne uprave koji su nositelji najvećeg broja provedenih poreznih prekršajnih postupaka, s velikom sigurnošću možemo zaključiti da se broj podnesenih žalbi protiv prvostupajnskih poreznih rješenja o prekršaju kreće oko 9,5%. Dakle, sudska kontrola poreznih prekršaja, koja se provodi samo kroz drugostupajnsko odlučivanje Visokog prekršajnog suda Republike Hrvatske, prisutna je u oko 10% procesuiranih poreznih prekršaja, što predstavlja gotovo dvostruko veći sudski nadzor od onoga koji se provodio za carinske prekršaje. Međutim, upozoravamo da se, slično kao i kod carinskih prekršaja, sudska kontrola poreznih prekršaja provodi i primjenom mjere opreza privremenog ograničenja ili zabrane djelatnosti ili zabrane okrivljeniku da poduzima pojedine radnje. Ta je mjera opreza propisana člankom 137. stavkom 4. Zakona o prekršajima - ZOP/02. Određivanje i postupak primjene te mjere identični su onom koji se odnosi na mjeru opreza privremenog oduzimanja putovnice, osobne iskaznice, vozačke dozvole ili druge isprave za utvrđivanje osobne istovjetnosti i koji je propisan člankom 138. Zakona o prekršajima. U praksi se ta mjera opreza uglavnom primjenjuje radi osiguranja izvršenja poreznih obveza, s tim da je Visoki prekršajni sud, u promatranom razdoblju, prosječno godišnje odlučivao u dva predmeta u povodu žalbi podnesenih protiv rješenja prvostupajnskih mjesno nadležnih prekršajnih sudova kojima se produljivala mjera opreza privremenog ograničavanja ili zabrane djelatnosti ili zabrane okrivljeniku da poduzima pojedine radnje. Posebno napominjemo da je najveći broj ukidnih rješenja, kako u carinskim tako i u poreznim prekršajima, donesen zbog bitnih povreda odredaba prekršajnog postupka, dakle zbog procesnih manjkavosti, dok je znatno manji broj ukidnih rješenja donesen zbog činjeničnih razloga ili pogrešne primjene materijalnog prava. Smatramo da bi Visoki prekršajni sud Republike Hrvatske, u suradnji s Carinskom i Poreznom upravom, trebao provoditi kontrolno-instruktivne preglede i susrete, na kojima bi se prvostupajnska upravna tijela koja vode prekršajni postupak iz područja carinskih i poreznih prekršaja upozoravala na procesne propuste i problematiku s kojima se u svom radu susreću, a što je uočeno prilikom drugostupajnskog odlučivanja. To poglavito stoga što je ipak relativno mali broj prvostupajnskih odluka iz područja carinskih i poreznih prekršaja podvrgnut sudskoj kontroli Visokog prekršajnog suda Republike Hrvatske, dok daleko najveći broj carinskih i poreznih prekršajnih postupaka biva okončan donošenjem prvostupajnskog

rješenja o prekršaju, odnosno s nastupom njegove pravomoćnosti. Visoki prekršajni sud Republike Hrvatske u promatranom je razdoblju provodio sudsku kontrolu postupaka za carinske prekršaje i porezne prekršaje rješavajući predmete i u povodu podnesenih izvanrednih pravnih lijekova. Međutim i taj oblik sudske kontrole je rijedak, jer je Visoki prekršajni sud Republike Hrvatske u 2005. godini rješavao svega dva predmeta u povodu podnesenih zahtjeva za izvanredno ublažavanje kazni i dva predmeta u povodu podnesenih zahtjeva za izvanredno preispitivanje odluke u prekršajnom postupku iz područja carinskih i poreznih prekršaja. U 2006. godini, u povodu podnesenih zahtjeva za izvanredno ublažavanje kazne, Visoki prekršajni sud Republike Hrvatske rješavao je i odlučivao u šest predmeta, dok je u povodu podnesenih zahtjeva za izvanredno preispitivanje odluke u prekršajnom postupku rješavao u tri predmeta koji su se odnosili na carinske i porezne prekršaje. Iz navedenog proizlazi da je sudska kontrola u postupcima za porezne prekršaje nešto veća od one koja se provodi u carinskim postupcima, s tim što se i za porezne prekršaje treba posebnom analizom utvrditi štiti li postojeći način vođenja poreznih prekršajnih postupaka na zadovoljavajući način javni poredak od protupravnih ponašanja sankcioniranih poreznim zakonima ili se i za porezne prekršaje treba posegnuti za nekim drugim rješenjima.

4.1. Praktična pitanja iz domene gospodarskog kaznenog prava – radionica 3

Prvu u nizu od tri radionice vodio je **mr. sc. Matko Pajčić**, asistent na Katedri za kazneno procesno pravo Pravnog fakulteta u Splitu, pod naslovom *Policijski izvidi kaznenih djela gospodarskog kriminaliteta*. Sudionici radionice imali su priliku upoznati se s radom objavljenim u Ljetopisu. Izlaganjem u okviru radionice uvodno je određen pojam gospodarskog kriminaliteta te su prikazane osobitosti te vrste kriminaliteta. U drugom dijelu izlaganja dan je pregled tijeka kriminalističke obrade i izvida kaznenih djela gospodarskog kriminaliteta, od prikupljanja inicijalnih saznanja o mogućnosti da je počinjeno kazneno djelo do obavještanja državnog odvjetništva o rezultatima kriminalističke obrade. Budući da svako kriminalističko istraživanje mora biti prilagođeno predmetu proučavanja, osobito u pogledu metoda postupanja, izlaganjem je izložen kratak pregled posebnosti policijskih izvida kaznenih djela gospodarskog kriminaliteta koje su posljedica posebnosti te kategorije kaznenih djela. Često se pojedini problemi na koje nailazi policija prilikom provođenja izvida kaznenih djela javljaju u još većoj mjeri prilikom provođenja izvida kaznenih djela gospodarskog kriminaliteta te su u tom pogledu tijekom izlaganja iznesena neka praktična zapažanja i iskustva, uz prikaz i nekih statističkih podataka o izvidima gospodarskih i korupcijskih

kaznenih djela. Za uspješno provođenje izvida tih kaznenih djela policiji je potrebna pomoć i suradnja drugih državnih tijela, ali i građana. Od državnih tijela napomenuto je da se uska suradnja između državnog odvjetništva i policije tijekom provođenja izvida, koja je inače potrebna kod izvida svih kaznenih djela, pokazuje još potrebnijom kod izvida gospodarskih kaznenih djela. Istaknuta je i jednaka važnost suradnje s ostalim državnim tijelima i institucijama, osobito Poreznom upravom, Carinskom upravom, Financijskom policijom, Uredom za sprječavanje pranja novca, Hrvatskom agencijom za nadzor financijskih usluga te inspekcijskim službama Državnog inspektorata. Na samom kraju radionice istaknuto je da je za otkrivanje i dokazivanje te vrste kaznenih djela suradnja građana, kako u obliku prijave kao inicijalnog izvora saznanja policije o mogućnosti počinjenja kaznenog djela, tako i u dokazivanju, iznimno značajna, a kad je riječ o korupcijskim kaznenim djelima, često i nezamjenjiva.

Drugu radionicu pod naslovom *Privremene mjere zabrane obavljanja djelatnosti (upravni i prekršajnopравни aspekti)* pripremili su **Jasna Momirović**, sutkinja Prekršajnog suda u Zagrebu, te **Milan Stipić**, pomoćnik glavnog inspektora Državnog inspektorata. Radionica je otpočela izlaganjem rada, koji je izložila Jasna Momirović. Nakon toga se prešlo na raspravljanje o tri problemska slučaja kojima su prikazani neki problemi vezani uz izricanje privremene mjere zabrane obavljanja djelatnosti s naglaskom na upravne i prekršajne aspekte te sankcije. Na prvom primjeru, koji je izložio Milan Stipić, raspravljalo se o pitanjima uračunavanja upravnih sankcija u prekršajne sankcije, duljine trajanja navedene privremene mjere, mjerodavnog prava pri određivanju njezina trajanja te njezina izvršavanja. Preostale problemske slučajeve iznijela je Jasna Momirović. Tako je drugi slučaj obrađivao problematiku opsega ovlasti, stvarne nadležnosti i načina postupanja porezne uprave prilikom određivanja privremene mjere zabrane obavljanja djelatnosti, dok su se u trećem primjeru obrađivali sudski aspekti funkcioniranja u određivanju privremene mjere o kojoj je riječ. Radionica je pridonijela razjašnjenju nekih spornih pitanja koja su postojala u praksi.

Pod naslovom *Oduzimanje imovinske koristi u prekršajnom postupku* održana je treća radionica pod vodstvom **Ljiljane Percel**, sutkinje Visokog prekršajnog suda Republike Hrvatske. Nakon što je autorica prezentirala svoj rad, prešla je na razradu praktičnih aspekata svoje teme kroz obradu dva problemska slučaja koje je pripremila. U prvom od njih bila je riječ o odgovornim osobama u pravnoj osobi koje su, izvodeći rudarske radove bez pribavljene rudarske koncesije, ostvarili protupravnu imovinsku korist. Na taj su način počinili prekršaj iz čl. 78. st. 1. t. 2. i st. 2. Zakona o rudarstvu. Prisutni su diskutirali o tome je li sudac dužan u takvoj situaciji, ako nedvojbeno utvrdi da je navedeni prekršaj zaista i počinjen, izreći oduzimanje imovinske koristi. Osim toga, sudionici su iznosili svoja mišljenja o tome kako treba utvrđivati

visinu protupravno stečene imovinske koristi, koliki bi to bio iznos u konkretnom slučaju i kome bi pripao, na temelju kojih se sve propisa može izreći ova mjera te o još nekim srodnim pitanjima. Prvi problemski slučaj izazvao je dosta polemike posebice o pitanju načina utvrđivanja visine protupravno stečene imovinske koristi.

Sljedeći slučaj govorio je o fizičkoj osobi koja se bavila pružanjem ugostiteljskih usluga smještaja gostiju bez rješenja o odobrenju za pružanje takvih usluga koje izdaje nadležni ured. Na taj je način okrivljenik počinio prekršaj iz čl. 47. st. 1. t. 13. Zakona o ugostiteljskoj djelatnosti. Najprije se raspravljalo o tome treba li podnositelj zahtjeva u tom slučaju predložiti izricanje mjere oduzimanja protupravno stečene imovinske koristi i navesti njezin iznos odnosno način izračuna. Potom se još govorilo o tome treba li sudac i sam, bez zahtjeva, izreći tu mjeru ako utvrdi počinjenje navedenog prekršaja, zatim kako bi trebalo utvrđivati visinu protupravno stečene koristi i o čemu sve treba voditi računa prilikom tog utvrđivanja te predstavlja li propuštanje suca da izrekne spomenutu mjeru povredu materijalnog prava ili nepotpuno utvrđeno činjenično stanje kao žalbeni razlog. Najviše rasprave ponovo je izazvalo pitanje načina utvrđivanja visine protupravno stečene koristi.

5. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Program trećeg dana Savjetovanja obuhvaćao je prezentaciju tema koje su obrađivane na radionicama i tribinu o praktičnim pitanjima primjene kaznenopravnih i prekršajnih zakonskih odredbi u području gospodarskog kriminaliteta.

Nakon što su voditelji radionica ukratko iznijeli tijek rasprava na radionicama, predsjednik Udruženja i radnog predsjedništva **Damir Kos** zaključio je da su radionice i ove godine polučile uspjeh jer su bile polemične, dinamične i obuhvatile su konkretne probleme s kojima se susreću tijela koja primjenjuju kaznenopravne norme.

Zatim se prešlo na odgovore na postavljena pitanja koja su se pred malim, ali iznimno zainteresiranim auditorijem odnosila na sudačku zaštitu identiteta zaštićenih svjedoka u onim slučajevima kad se obrana koristi pravom ispitivanja svjedoka te kao takvo ili namjerno ili slučajno predloži ispitivanje upravo zaštićenog svjedoka, ali pod pravim identitetom.

Nakon odgovora na pitanja i rasprave predsjednik Udruženja **Damir Kos** zatvorio je jubilarno dvadeseto redovito savjetovanje, zahvalivši svim sudionicima pozivajući ih na daljnju stručnu suradnju tijekom godine i na sljedećem savjetovanju Hrvatskog udruženja za kaznene znanosti i praksu.